

LATVIJAS REPUBLIKAS TIESĪBSARGS

Baznīcas iela 25 Rīga LV 1010, tālr. 67686768; fax 67244074; e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv

Rīgā

2012.gada 15. jūnijā Nr. 1-6 / 7

Latvijas Republikas Satversmes tiesai
Jura Alunāna ielā 1, Rīgā, LV-1010

Par viedokli lietā Nr.2012-04-03

2012.gada 25.maijā Tiesībsarga birojā saņemts Latvijas Republikas Satversmes tiesas tiesneša Kaspara Baloža 2012.gada 22.maija lēmums, kurā tiesībsargs atzīts par pieaicināto personu lietā Nr.2012-04-03 „Par Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumu Nr.311 „Noteikumi par valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrību valdes locekļu skaitu, padomes un valdes locekļa, pašvaldības kapitāla daļu turētāja pārstāvja un atbildīgā darbinieka atlīdzību” 6. un 7.punkta atbilstību likuma „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” 96.panta otrajai daļai un Latvijas Republikas Satversmes 107.pantam” (turpmāk – lieta Nr.2012-04-03). Ar šo lēmumu tiesībsargs uzaicināts rakstveidā izteikt viedokli par apstrīdēto normu atbilstību Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 107.pantam un likuma „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” 96.panta otrajai daļai. Tāpat tiesībsargam lūgts atbildēt uz šādiem lietā nozīmīgiem jautājumiem:

- 1) kāds pēc tiesībsarga domām ir apstrīdēto normu mērķis;
- 2) vai tiesībsarga ieskatā valsts akciju sabiedrības (turpmāk – VAS) „Latvijas dzelzceļš” Prezidentu padomes pienākumi ir identiski VAS „Latvijas dzelzceļš” valdes locekļu pienākumiem – vadīt un pārstāvēt kapitālsabiedrību. Vai normatīvie akti pieļauj šādu pārvaldes institūciju kapitālsabiedrībā;
- 3) kāds ir apstrīdētajās normās ietvertu vārdu „vienota mēnešalga par darbu valdē un amata pienākumu izpildi kapitālsabiedrībā” saturs;
- 4) vai apstrīdētās normas regulē kapitālsabiedrības valdes priekšsēdētāja un valdes locekļa mēnešalgas apmēru arī par tādu pienākumu izpildi kapitālsabiedrībā, kas nav attiecināmi uz valdes kompetencē esošo pienākumu izpildi;
- 5) vai tiesībsargs uzskata, ka Ministru kabinets apstrīdētās normas ir izdevis, pārkāpjot likumdevēja doto deleģējumu.

Ievērojot Tiesībsarga likumā noteikto Latvijas Republikas tiesībsarga kompetenci, sniedzu Jums šādu viedokli lietā Nr.2012-04-03.

Ministru kabineta 2010.gada 30.marta noteikumu Nr.311 „Noteikumi par valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrību valdes locekļu skaitu, padomes un valdes locekļa,

pašvaldības kapitāla daļu turētāja pārstāvja un atbildīgā darbinieka atlīdzību” (turpmāk – MK noteikumi Nr.311) regulējums liedz konstitucionālās sūdzības iesniedzējiem – VAS „Latvijas dzelzceļš” valdes priekšsēdētājam un valdes locekļiem – saņemt atsevišķi atlīdzību par valdes priekšsēdētāja vai valdes locekļa pienākumu pildīšanu un atsevišķu darba algu par amata pienākumu izpildi akciju sabiedrībā.

Likuma „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” 2.panta otrās daļas 2.apakšpunktā norādīts, ka šis likums cita starpā nosaka kārtību, kādā tiek dibinātas, darbojas un tiek likvidētas valsts un pašvaldību kapitālsabiedrības. Minētā panta ceturtajā daļā noteikts, ka jautājumos, kurus neregulē šis likums, piemēro Komerclikuma noteikumus.

Komerclikuma 301.pantā noteikts, ka valde ir akciju sabiedrības izpildinstitūcija, kura vada un pārstāv šo akciju sabiedrību. Valde pārzina un vada tās lietas. Tā atbild par akciju sabiedrības komercdarbību, kā arī par likumam atbilstošu grāmatvedību. Valde pārvalda akciju sabiedrības mantu un rīkojas ar tās līdzekļiem atbilstoši likumiem, statūtiem un akcionāru sapulces lēmumiem. Komerclikuma 302. un 303.panta pirmajā daļā noteikts, ka valdes locekļi vada sabiedrību tikai kopīgi un, ja statūtos nav noteikts citādi, arī pārstāv sabiedrību kopīgi.

No minētā izriet, ka personas, kas pilda valdes locekļu pienākumus, ir tiesīgas veikt un ir atbildīgas par visām lietām, kas saistās ar akciju sabiedrības komercdarbību.

Vēršu uzmanību, ka atbilstoši Ministru kabineta 2010.gada 18.maija noteikumu Nr.461 “Noteikumi par Profesiju klasifikatoru, profesijai atbilstošiem pamatuzdevumiem un kvalifikācijas pamatprasībām un Profesiju klasifikatora lietošanas un aktualizēšanas kārtību” 1.pielikumā norādītajam valdes locekļa pamatuzdevumi ir noteikt vai formulēt uzņēmuma darbības pamatvirzienus; plānot, vadīt un koordinēt uzņēmuma darbu kopumā; noteikt ekonomiskos un tehniskās attīstības rādītājus, konkrētus uzdevumus un konsultēt pakļautos vadītājus; vadīt ikdienas darījumus, operatīvos darba procesus (piemēram, darījumu slēgšana ar piegādātājiem, klientiem, citām iestādēm, biedrībām un nodibinājumiem, organizācijām); pārstāvēt uzņēmumu darījumos ar citiem uzņēmumiem, tai skaitā valsts pārvaldes iestādēm vai citām valsts varas institūcijām; kontrolēt izdevumus, nodrošināt materiāltehnisko un citu resursu apgādes plānošanu un to racionālu izmantošanu; izvēlēties un apmācīt personālu un kontrolēt tā pienākumu izpildi; analizēt un novērtēt uzņēmuma darbību, tās rezultātus un ziņot par tiem direktoru padomei, vadības grupai un augstākajiem vadītājiem; organizēt operatīvo, grāmatvedības, statistisko uzskaiti un pārskatus par vadītā uzņēmuma darbību; slēgt darba koplīgumus; kontrolēt to izpildi; nodrošināt vides aizsardzību; organizēt un vadīt valdes, komisijas un padomes darbu; sagatavot atzinumus, vērtējumus un priekšlikumus; organizēt un nodrošināt saskaņoto un akceptēto būvprojektu vai citas būvniecības dokumentācijas pārbaudi; vadīt citus darbiniekus. Turklāt šajos noteikumos valdes locekļu funkciju uzskaitījums nav pilnīgs (Kārklīņš J. Par valdes locekļa tiesisko statusu. Jurista Vārds, 2012, Nr.9, 15.lpp.). Kā norāda A.Strupišs, vadības funkcijā ietilpstošo uzdevumu kopumu nav iespējams uzskaitīt izsmeļoši, jo valdes locekļiem kā krietniem un rūpīgiem saimniekiem ir jādara viss nepieciešamais un likumīgi iespējamais sabiedrības darbības nodrošināšanai konkrētajos apstākļos (Strupišs A. Tiesas spriedumu komentāri: par valdes locekli kā darbinieku. Jurista Vārds, 2012, Nr.9, 17.lpp.).

Līdz ar to, ja personai, kas ir valdes loceklis, akciju sabiedrībā tiek uzticēts kāds konkrēts pienākums, tam pēc būtības jāietilpst arī valdes locekļa pienākumos. Šādas darbības var tikt veiktas, lai nodalītu vai konkretizētu katra valdes locekļa ikdienā veicamos pienākumus.

Konstitucionālās sūdzības iesniedzēji ir iecelti par VAS „Latvijas dzelzceļš” valdes priekšsēdētāju vai valdes locekļiem, kā arī tiem noslēgts darba līgums par VAS „Latvijas dzelzceļš” Prezidentu padomes viceprezidenta vai prezidentu amata pienākumu izpildi. Kā izriet no Prezidentu padomes nolikuma, kas apstiprināts ar VAS “Latvijas dzelzceļš” valdes 2010.gada 14.septembra lēmumu Nr.21/216, 2.punktā minētā, prezidentu padome ir VAS „Latvijas dzelzceļš” valdes koleģiāla izpildinstitūcija, kas nodrošina šīs komercsabiedrības ikdienas pārstāvību, lietu pārzināšanu, vadību un darījumu slēgšanu komercsabiedrības vārdā. Kā norādīts konstitucionālajā sūdzībā, prezidentu padomes institūtu VAS „Latvijas dzelzceļš” valde nolēma izveidot, lai nodalītu VAS “Latvijas dzelzceļš” un “Latvijas dzelzceļš” koncerna pārvaldības ikdienas jautājumus no VAS “Latvijas dzelzceļš” un “Latvijas dzelzceļš” koncerna lietu pārzināšanas un pārvaldīšanas vispārīgos un stratēģiskos jautājumos, kuri joprojām ir valdes kompetencē. No minētā redzams, ka konstitucionālās sūdzības iesniedzēji Prezidentu padomē būtībā pilda klasiskos valdes locekļu pienākumus.

MK noteikumos Nr.311 ietvertais normatīvais regulējums nosaka, ka par visu pienākumu veikšanu kapitālsabiedrībā tās valdes priekšsēdētājam vai valdes locekļiem nosakāma vienota atlīdzība. Regulējums nenosaka, ka kapitālsabiedrības valdes priekšsēdētājam vai valdes locekļiem nemaksās atlīdzību par valdes priekšsēdētāja vai valdes locekļa pienākumu pildīšanu vai arī nemaksās darba algu. Tieši pretēji – regulējumā norādītā vienotā atlīdzība jau vārdiski vien norāda, ka kapitālsabiedrības valdes priekšsēdētājam vai valdes locekļiem tiks maksāts viens maksājums – mēnešalga, kas ietver atlīdzību gan par valdes priekšsēdētāja vai valdes locekļa pienākumu pildīšanu, gan arī par darba tiesisko attiecību ietvaros noteikto pienākumu pildīšanu.

Līdz ar to nevar piekrist, ka, nosakot vienotu atlīdzību, valsts akciju sabiedrības valdes priekšsēdētājam vai valdes locekļiem tiktu pārkāptas Satversmes 107.pantā garantētās tiesības saņemt veiktajam darbam atbilstošu samaksu. Lai gan saņemtās atlīdzības apmērs ir normatīvajos aktos noteikts un ierobežots, taču arī privātā akciju sabiedrībā atlīdzības apmērs netiek noteikts jebkādā apmērā, bet gan – atbilstoši valdes locekļa pienākumu apjomam un sabiedrības finansiālajam stāvoklim (Komerclikuma 308.panta pirmā daļa). Šāds noteikums ir iekļauts arī likuma “Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” 96.panta pirmajā daļā – valdes loceklis saņem mēnešalgu atbilstoši viņa pienākumu apjomam un sabiedrības saimnieciskajam stāvoklim.

Būtiski, ka vienu un to pašu darbu vienlaikus nevar veikt vairākkārtīgi, līdz ar to uzskatu, ka par viena un tā paša darba veikšanu nevar arī saņemt vairākas mēnešalgas. Gadījumā, ja iedziļināšanās kādā konkrētā amata pienākumā no valdes locekļa prasa papildu pūles, tad drīzāk būtu apsverama tāda regulējuma noteikšana, kas pieļautu, piemēram, kādas piemaksas vai cita stimulējoša līdzekļa noteikšanu. Taču tās noteikti nevar būt vairākas pamatatlīdzības.

Mēnešalgas apmēra konkrēts regulējums ir būtisks attiecībā uz valsts vai

pašvaldības kapitālsabiedrību, jo izmaksājamās summas ir saistītas ar valsts finanšu līdzekļu saimniecisku un saprātīgu izlietojumu. Ja par vienu un to pašu pienākumu veikšanu personai maksātu divas atlīdzības, būtu pamats vērtēt valsts finanšu līdzekļu izšķērdēšanas gadījumu.

Turklāt būtiski pieminēt, ka pēc valdes priekšsēdētāja vai valdes locekļu darbības valdē izbeigšanās, personām netiek liegts turpināt saņemt atlīdzību par darbu, kas veikts saskaņā ar darba tiesiskajām attiecībām kapitālsabiedrībā.

Līdz ar to uzskatu, ka vienotas atlīdzības noteikšana valsts akciju sabiedrības valdes priekšsēdētājam vai valdes loceklim par laika posmu, kurā viņš veic vienlaicīgi pienākumus, kas pārklājas, ir pamatota.

Cits jautājums ir par to, vai šādas normas ietveršana Ministru kabineta noteikumos ir pietiekama, lai valsts vai pašvaldības akciju sabiedrības valdes priekšsēdētāja vai valdes locekļa tiesības uz darba algu tās klasiskā izpratnē tiktu ierobežotas vai grozītas.

Nemot vērā iepriekš norādīto, ka akciju sabiedrības valdes locekļu funkcijās pēc būtības ietilpst visa akciju sabiedrības darbības nodrošināšana un to, ka par vienu un to pašu pienākumu pildīšanu pēc loģikas nepienākas divas atlīdzības, likuma "Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām" 96.pantā ietvertās norādes par valsts vai pašvaldības akciju sabiedrības valdes locekļu mēnešalgu jau ietver sevī domu par vienu atlīdzību, ko šādas sabiedrības valdes loceklis saņem. Līdz ar to šajā gadījumā nav būtiskas nozīmes, vai vārdi „vienota mēnešalga” ir ietverti arī likumā "Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” vai tikai MK noteikumos Nr.311.

Atbildot uz tiesneša papildus uzdotajiem jautājumiem, informēju, ka vislabāk apstrīdēto normu mērķi un saturu skaidrot var attiecīgās normas izdevējs – Ministru kabinets. Vienlaikus sniedzu šādas atbildes:

1. Apstrīdēto normu mērķis ir bijis noteikt kapitālsabiedrības valdes priekšsēdētāja un valdes locekļa atlīdzību.

2. VAS „Latvijas dzelzceļš” valdes locekļu pienākumi ir plašāki, tie ietver arī VAS „Latvijas dzelzceļš” Prezidentu padomes pienākumus.

Likums „Par valsts un pašvaldību kapitāla daļām un kapitālsabiedrībām” nepieļauj valsts vai pašvaldību akciju sabiedrībā veidot padomi (75.panta trešā daļa). Atbilstoši Komerclikuma 291.pantā norādītajam akciju sabiedrības padome ir sabiedrības pārraudzības institūcija, kas pārstāv akcionāru intereses sapulču starplaiķā un šajā likumā un statūtos noteiktajos ietvaros uzrauga valdes darbību. Taču VAS „Latvijas dzelzceļš” valdes izveidotā Prezidentu padome ir nevis valdi pārraugoša institūcija, bet valdes veidota un tai pakļauta koleģiāla izpildinstitūcija. Līdz ar to zem nosaukuma „padome” tiek lietots cits saturs, nevis minētais, kura veidošana nav pieļaujama. Normatīvajos aktos nav aizliegts valdei tās pienākumu ērtākai organizēšanai veidot kādas papildu institūcijas vai ieviest šādas amata vietas. Taču tās nekādā gadījumā nepiešķir tiesības saņemt dubultu atlīdzību par amata pienākumu veikšanu.

3. Apstrīdētajās normās ietvertā frāze „vienota mēnešalga par darbu valdē un amata pienākumu izpildi kapitālsabiedrībā” neietver sevī nekādu tādu pienākumu veikšanu, kas neietilptu valdes locekļa amata pienākumos.

4. Apstrīdētās normas neregulē kapitālsabiedrības valdes priekšsēdētāja un valdes locekļa mēnešalgas apmēru par tādu pienākumu izpildi kapitālsabiedrībā, kas nav attiecināmi uz valdes kompetencē esošo pienākumu izpildi, jo minētās normas satur noteikumus par mēnešalgas noteikšanu valsts vai pašvaldību kapitālsabiedrības valdes priekšsēdētājam un valdes locekļiem.

5. Ministru kabinets apstrīdētās normas izdevis, ievērojot likumdevēja doto deleģējumu.

Ar cieņu,

tiesībsargs

J.Jansons

Dambe 67686768

13.06.2012.

13.06.2012.

I. Rezevska